

um þjóðaratkvæði um prestskosningar.

Flm.: Þorv. Garðar Kristjánsson, Ásgeir Bjarnason, Ragnhildur Helgadóttir.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta fara fram þjóðaratkvæði jafnhliða næstu alþingiskosningum um það, hvort afnema skuli beinar og almennar prestskosningar.

Greinargerð.

Með lögum nr. 32 frá 1915, um veitingu prestakalla, er kveðið á um að beinar og almennar kosningar skuli fram fara við veitingu prestakalla. Á síðari árum hefur komið fram ákveðinn vilji af hálfu forustumanna þjóðkirkjunnar til að afnema þessa skipan.

Á 3. Kirkjuþingi þjóðkirkju Íslands árið 1962 var samþykkt frumvarp til laga um veitingu prestakalla, þar sem gert var ráð fyrir afnámi beinna og almennra kosninga. Þetta frumvarp var lagt fram á Alþingi 1962—1963. Ein umræða fór fram um frumvarpið og var það ekki tekið á dagskrá framar. Árið 1964 var sama frumvarp lagt á ný fyrir Alþingi. Fór nú enn á sömu leið og hið fyrra sinn, að aðeins ein umræða fór fram um málið. Segir nú næst af málinu, að frumvarpið er flutt enn á ný á Alþingi 1972—1973. Fer nú enn sem fyrr, að frumvarpið fer aðeins til 1. umræðu. Loks er svo frumvarpið flutt á Alþingi 1973—1974. Er þá frumvarpinu vísað til ríkisstjórnarinnar.

Af þessu má tvennt vera ljóst: Annars vegar hefur mál þetta verið fast sótt af hálfu Kirkjuþings. Hins vegar hefur á Alþingi farið lítið fyrir stuðningi við málið. Enginn kirkjumálaráðherra hefur gert mál þetta að sínu með því að flytja frumvarpið sem stjórnarfrumvarp. Í öll skiptin hefur þess verið farið á leit við menntamálanefnd viðkomandi þingdeildar að flytja frumvarpið án skuldbindingar um stuðning við það.

Af hálfu þjóðkirkjunnar hafa verið færð þau rök fyrir nýrri skipan um veitingu prestakalla „að prestskosningar í núverandi mynd reynast einatt ilkynjuð þolraun fyrir söfnuðina og að þær geri prestum óeðlilega erfitt að færa sig til á starfssviði sínu.“ Áhersla er lögð á vilja Kirkjuþings, sem fram komi í því, að frumvarpið var þar samþykkt 1962 með 10:5 atkv., 1964 með 10:4 atkv., 1972 með 14:1 atkv. og 1974 með 2 mótaðkvæðum. Enn frenur er bent á afstöðu prestastefna, almennra kirkjufunda, sóknarnefnda og héraðsfunda málinu til stuðnings. Er haldið fram, að mikil gagnrýni og óánægja hafi komið fram með núverandi fyrirkomulag á veitingu prestakalla, og „hefur þessi gagnrýni og óánægja farið sívaxandi“ að dómi Kirkjuþings.

Á Alþingi hefur þetta mál þjóðkirkjunnar litinn hljómgrunn átt. Bornar hafa verið brigður á réttmæti þess að afnema beinar og almennar prestskosningar. Í síðasta sinn, sem þetta frumvarp Kirkjuþings var lagt fyrir Alþingi, sendi menntamálanefnd efri deildar það til umsagnar ýmsum aðilum innan þjóðkirkjunnar. Virtist þá koma í ljós, að ekki væri jafnmikil eining innan þjóðkirkjunnar um afnám prestskosninga og af hafði verið látið. Nefndin lagði til að frumvarpinu yrði vísað til ríkisstjórnarinnar, og var sú afgreiðsla málsins samþykkt vorið 1974. Síðan hefur ekkert gerst í málinu, nema Kirkjuþing hefur haldið áfram að samþykkja stuðning við afnám prestskosninga. Frumvarpið hefur ekki komið á ný fyrir Alþingið. En á síðasta þingi var lögð fram tillaga til þingsályktunar um skipun nefndar til að endurskoða lög um veitingu prestakalla, og hlaut tillaga þessi ekki afgreiðslu. Hefur þessi tillaga nú verið endurflutt á þessu þingi. Hver sem afdrif þessarar þingsályktunartillögu kunna að verða, verður ekki séð að nein

nefnd verði þess umkomin að skera úr þeim djúpstæða ágreiningi, sem hefur verið milli Kirkjuþings og Alþingis undanfarin 15 ár um gildi prestskosninga.

Hinar síendurteknu samþykkir Kirkjuþings og endurflutningur frumvarpsins um afnám prestskosninga sýna svo glögg sem verða má, hver alvara fylgir málí þessu og hve illa Kirkjuþingið unir því, að það skuli eigi fá framgang. Afdrif frumvarpsins sýna og glögglega, hve mjög skortir á, að sannfæring og samviska þingmanna leyfi stuðning við afnám prestskosninga. Málíð er því í sjálfheldu. Í raun og veru er það lítt viðunandi ástand, að Kirkjuþing og Alþingi skuli vera svo mjög á öndverðum meiði í málí, sem varðar svo mjög starfsemi þjóðkirkjunnar. Þessu ástandi þarf því að ljúka sem fyrst.

Hér er um að ræða ágreining um grundvallaratriði. Annaðhvort eru prestskosningar beinar og almennar eða ekki. Lausnar þessa ágreinings þarf samt að leita eftir leiðum, sem líklegastar eru til niðurstöðu, sem háðir aðilar ættu að geta sætt sig við, hvort heldur það yrðu beinar og almennar prestskosningar eða afnám þeirrar skipunar. Til þess að svo megi verða, er nauðsyn að málíð skýrist betur en orðið er. Það er nauðsyn að draga fram staðreyndir til að byggja á ákvarðana-tóku í málínu. Hvorki Kirkjuþingi né Alþingi er ætlandi sá vanþroski að neita staðreyndum.

Nú er það svo, að ágreiningur er um það, hve mikil brögð eru að gagnrýni og óánægju með beinar og almennar prestskosningar, bæði innan einstakra félags-eininga þjóðkirkjunnar og einkum meðal hinna almennu félaga þjóðkirkjunnar, almennings í landinu. Það verða og næumast fundin haldgóð rök gegn réttmæti þess, að fólkid í landinu, sem þjóðkirkjunni er ætlað að bjóna, sé spurt um álit þess um það, hvort það vilji áfram beinar og almennar prestskosningar eða afnám þeirra. Til þess að fá sem gleggsta mynd af skoðunum og vilja almennings á málí þessu er lagt til í tillögu þessari til þingsályktunar, að látið verði fara fram þjóðar-atkvaði um það, hvort afnema skuli beinar og almennar prestskosningar.

Þjóðaratkvæði það, sem hér er lagt til, er sérstaks eðlis. Þetta leiðir af sérstöðu þjóðkirkju Íslands. Þjóðkirkjan nýtur sérstakrar stjórnarskrárverndar, og breytingar á kirkjuskipun ríkisins skulu samkvæmt stjórnarskránni lagðar undir þjóðaratkvæði til samþykktar eða synjunar. Af þessu er ljóst, hve stjórnarskráin leggur mikla áherslu á, að almenningur í landinu sé hafður með í ráðum um kirkjuskipuna. Tillaga sú, sem hér er horin fram, skal ekki heimfærð beint undir þetta stjórnarskrárkvæði, en samt er hún vissulega í besta samræmi við það tillit, sem þar er tekið til fólkisins, sem þjóðkirkjan á að bjóna. Og svo best eflum við kristni og kirkju í landinu, að samráð verði haft við fólkid sjálft. Í trausti þess er þessi tillaga til þingsályktunar fram horin.